

DARSLIK ASOSIDA BILIM SHAKLLANISHINING PEDOGOGIK MONITORING MODELI TAHLILI

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

Abdullayeva Mahliyo Matchonboy qizi

Annotatsiya: Ushbu ishda darslik asosida bilim shakllanishining pedagogik monitoring modeli tahlil qilinadi. Tadqiqotda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini baholashda monitoringning o'rni, darslik mazmunining ta'lim samaradorligiga ta'siri hamda nazorat mexanizmlarining pedagogik ahamiyati yoritilgan. Monitoring modeli ta'lim jarayonini takomillashtirish, natijadorlikni oshirish va o'quv faoliyatini tizimli baholashga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so'zi: pedagogik monitoring, darslik, ta'lim jarayoni, baholash tizimi, kompetensiya, o'quv faoliyati, ta'lim samaradorligi, nazorat mexanizmlari.

mahliya620@gmail.com

Аннотация: В данной работе анализируется педагогическая модель мониторинга формирования знаний на основе учебника. В исследовании освещается роль мониторинга в оценке знаний, умений и компетенций учащихся, влияние содержания учебника на эффективность обучения, а также педагогическое значение механизмов контроля. Обосновано, что модель мониторинга служит для совершенствования образовательного процесса, повышения результативности и систематической оценки учебной деятельности.

Ключевое слово: педагогический мониторинг, учебник, образовательный процесс, система оценки, компетентность, учебная деятельность, эффективность обучения, механизмы контроля.

mahliya620@gmail.com

Annotation: this work analyzes the pedagogical monitoring model of knowledge formation based on the textbook. The study highlights the role of monitoring in assessing students ' knowledge, skills and competencies, the impact of textbook content on

educational effectiveness, and the pedagogical importance of control mechanisms. The monitoring model is based on the fact that it serves to improve the educational process, increase productivity and systematic assessment of educational activities.

Keyword: pedagogical monitoring, textbook, educational process, assessment system, competence, educational activities, educational effectiveness, control mechanisms.

mahliya620@gmail.com

O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan davlat ta'lim standartlari joriy etilmoqda. Bu esa darsliklar mazmunini yangilash, ularning metodik asoslarini kuchaytirish hamda ta'lim sifatini monitoring qilishning ilmiy asoslangan mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etadi. Ayniqsa, darslik asosida bilim shakllanishining pedagogik monitoring modelini yaratish ta'lim samaradorligini oshirish, o'qituvchi faoliyatini takomillashtirish va o'quvchilarning individual rivojlanish trayektoriyasini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda amaliyotda ko'plab monitoring ishlari olib borilayotgan bo'lsa-da, ular ko'pincha tizimli modelga asoslanmagan, fragmentar xarakterga ega bo'lib, faqat baholash bilan cheklanib qolmoqda. Holbuki, pedagogik monitoring modeli ta'lim maqsadi, mazmuni, jarayoni, baholash mezonlari va natijalarini yagona tizim sifatida qamrab olishi zarur. Shundagina monitoring haqiqiy boshqaruv va rivojlantirish vositasiga aylanishi mumkin.

Hozirgi globallashuv sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – raqobatbardosh, mustaqil fikrlaydigan va kompetensiyaga ega shaxsni tarbiyalashdir. Ushbu jarayonda darsliklar yetakchi ta'lim manbai bo'lib, o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Biroq darslik asosida berilayotgan bilimlarning qay darajada o'zlashtirilayotganini aniqlash, tahlil qilish va takomillashtirib borish pedagogik monitoring orqali amalga oshiriladi.

Pedagogik monitoring – bu ta'lim jarayonini tizimli kuzatish, baholash va tahlil qilish asosida uning samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-pedagogik faoliyatdir. Mazkur

maqolada darslik asosida bilim shakllanishining pedagogik monitoring modeli, uning tuzilmasi, bosqichlari va amaliy ahamiyati keng tahlil qilinadi.

1. Darslik – bilim shakllanishining asosiy manbai

Darslik ta'lim mazmunini tizimli, izchil va ilmiy asosda yetkazib beruvchi asosiy vosita bo'lib, unda davlat ta'lim standartlari, o'quv dasturlari va fan yutuqlari mujassam bo'ladi. Darslik quyidagi vazifalarni bajaradi:

- bilimlarni tizimli shakllantirish;
- mustaqil ta'lim olishga yo'naltirish;
- mantiqiy fikrlashni rivojlantirish;
- nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash;
- baholash va nazoratga tayyorlash.

Shu sababli darslik asosida bilim shakllanish jarayoni doimiy monitoringni talab etadi.

2. Pedagogik monitoring tushunchasi va mohiyati

Pedagogik monitoring – bu o'quvchilarning bilim darajasi, rivojlanish dinamikasi va ta'lim jarayonining samaradorligini aniqlashga qaratilgan uzluksiz, tizimli va maqsadli faoliyatdir.

Pedagogik monitoringning asosiy vazifalari:

- ta'lim sifatini aniqlash;
- bilimlardagi bo'shliqlarni aniqlash;
- darslik mazmunining mosligini baholash;
- o'qitish metodlarini takomillashtirish;
- ta'lim jarayonini boshqarish.

Monitoring an'anaviy nazoratdan farqli o'laroq, faqat yakuniy natijani emas, balki jarayonni ham tahlil qilishga yo'naltirilgan.

3. Darslik asosida bilim shakllanishining pedagogik monitoring modeli

Pedagogik monitoring modeli quyidagi asosiy komponentlardan iborat bo'ladi:

a) Maqsadli komponent

O'quvchilarda darslik asosida shakllanayotgan bilim, ko'nikma va kompetensiyalar darajasini aniqlash hamda ta'lim sifatini oshirish.

b) Mazmuniy komponent

Darslikdagi mavzular, tushunchalar, amaliy topshiriqlar, nazorat savollari, testlar va loyihaviy ishlar monitoring obyekti sifatida olinadi.

c) Jarayonli komponent

- diagnostika (boshlang'ich darajani aniqlash);
- joriy monitoring (dars jarayonida);
- oraliq monitoring;
- yakuniy monitoring.

d) Baholash komponenti

Testlar, yozma ishlar, amaliy topshiriqlar, kuzatish, suhbat, portfoliolar orqali amalga oshiriladi.

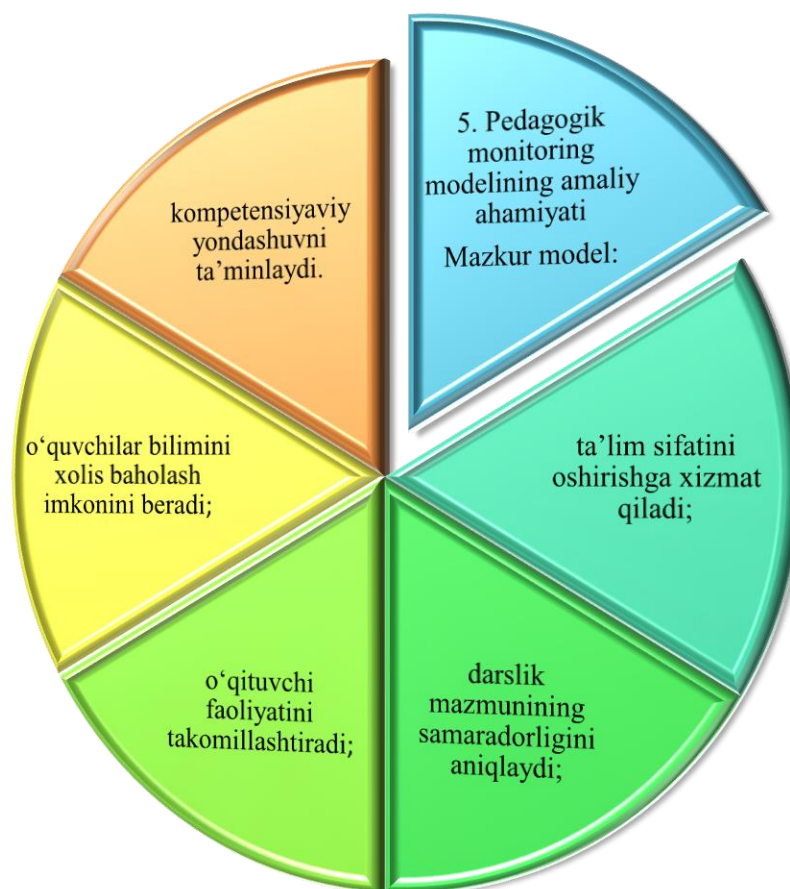
e) Natijaviy komponent

Monitoring natijalariga ko'ra ta'lim jarayoniga tuzatishlar kiritiladi, darslik mazmuni va metodikasi takomillashtiriladi.

4. Monitoring bosqichlari

Pedagogik monitoring odatda quyidagi bosqichlarda olib boriladi:

1. **Diagnostik bosqich** – o'quvchilarning boshlang'ich bilim darajasi aniqlanadi.
2. **Faoliyat bosqichi** – darslik asosida bilim shakllantirish jarayoni kuzatiladi.
3. **Tahliliy bosqich** – olingan ma'lumotlar solishtiriladi va umumlashtiriladi.
4. **Tuzatuvchi bosqich** – kamchiliklar asosida metodik va mazmuniy o'zgartirishlar kiritiladi.
5. **Proгноzlash bosqichi** – kutilayotgan natijalar belgilab olinadi.

Natijada monitoring modeli o'quv jarayonini boshqarishning muhim mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, darslik asosida bilim shakllanishining pedagogik monitoring modeli ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini aniqlash va ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Monitoring faqat nazorat vositasi bo'lib qolmay, balki pedagogik jarayonni boshqarish, takomillashtirish va prognozlash imkonini beruvchi tizimdir. Ushbu modelni amaliyotga joriy etish orqali ta'lim samaradorligini oshirish va zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxat.

1. Abduqodirov A.A. Pedagogik texnologiyalar va ta'lim innovatsiyalari. – Toshkent: Fan, 2021.
2. Xodjayev B.X. Integrallashgan ta'lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Tolipov O., Usmonboyeva M. Zamonaviy pedagogic texnologiyalar. – Toshkent: Innovatsiya, 2019.
4. Mayer R.E. Multimedia Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
5. Polat E.S. Novye pedagogicheskie informatsionnye texnologii v sisteme obrazovaniya. – Moskva: Akademiya, 2018.
6. UNESCO. ICT in Education: Transforming Education through Technology. – Paris, 2019.
7. Robin B.R. The Power of Digital Storytelling. – New York: Routledge, 2021.
8. Salomov A., Qodirov J. Raqamli ta'lim muhiti va uning pedagogic imkoniyatlari. – Toshkent: Universitet, 2022.
9. Hasanboeva O. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2021.
10. Ziyomuhammadov B., Tojiyev M. Didaktika asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
11. Mardanov Sh. Ta'lim sifatini baholash va pedagogik monitoring. – Toshkent, 2019.
12. Anderson L. W., Krathwohl D. R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing. – New York: Longman, 2018.
13. OECD. PISA Assessment and Analytical Framework. – Paris, 2020
14. UNESCO. Global Education Monitoring Report. – Paris, 2023.